

умовами навчання (під час занять з вогневої та тактико-спеціальної підготовки). In *The 15 th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects" (September 21-23, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. 397 p. (p. 355). URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/SCIENCE-INNOVATIONS-AND-EDUCATION-PROBLEMS-AND-PROSPECTS-21-23.09.22.pdf#page=355>*

ГУССВА Влада

професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ: МЕТОДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПРОТИДІЇ

За умов повномасштабного вторгнення на територію України вагомої актуальності набуває завдання щодо протидії незаконному обігу зброї та бойових припасів. Вагомим масштабів набуває тенденція до збільшення кількості зброї у цивільного населення на окупованих територіях, відомості про яку своєчасно не можуть бути виявлені під час їх деокупації. У подальшому особи, у користуванні чи на зберіганні яких вона перебуває, можуть її використовувати задля реалізації злочинного умислу, спрямованого на реалізацію інших протиправних діянь. Такі чинники негативно позначаються на формуванні безпекового середовища нашої держави, що зумовлює потреби як в активізації відповідних напрямів діяльності органів правопорядку, зокрема щодо відшукування та вилучення зброї, бойових припасів, вибухових пристроїв, так і у відповідних напрямках наукових пошуків щодо вдосконалення практичної складової цієї діяльності.

Завдання криміналістики, як слушно відмічає В. Ю. Шепітько, мають дворівневу структуру: перший рівень включає в себе ті, що спрямовані на вдосконалення теорії криміналістики, а другий – на покращення правозастосовної практики [1, с. 150]. З урахуванням цієї позиції, у контексті дослідження проблематики незаконного обігу зброї та методів криміналістичної протидії їй, можуть бути виокремлені два напрями діяльності, зокрема: 1) формування концептуальних криміналістичних засад протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з незаконним обігом зброї; 2) визначення та розробка, відповідно до визначених теоретичних засад, практичних рекомендацій щодо вдосконалення практичної діяльності перш за все органів досудового розслідування та дізнання у сфері протидії незаконному обігу зброї.

До концептуальних засад протидії незаконному обігу зброї, на нашу думку, слід віднести питання про визначення перспектив побудови криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, їх

структурних елементів, дослідження окремих криміналістичних категорій з урахуванням специфіки кримінальних правопорушень цього виду, визначення їх кореляційних зв'язків тощо.

Водночас неможливо оминати увагою чинники, що негативно позначаються на завданні щодо формування концептуальних засад протидії незаконному обігу зброї. Одним з таких є відсутність закріплених на законодавчому рівні дефініцій понять «зброя» і «обіг зброї». Це своєю чергою викликає певні труднощі при визначенні кримінальних правопорушень, які за певними кримінально-правовими та криміналістичними критеріями можуть бути віднесені до категорії, пов'язаних з незаконним обігом зброї, що також потребує вирішення ряду дискусійних запитань.

Водночас слід відмітити вагомі напрацювання М. Г. Щербаковського та Д. В. Андреева, які за результатами текстуального аналізу положень чинного кримінального законодавства, з урахуванням деяких криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень, виокремлено групу тих, що пов'язані з незаконним обігом зброї [2]. До групи кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї, останні віднесли: 1) викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України); 2) незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України); 3) незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв (ст. 263-1 КК України); 4) недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК України); 5) незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (265-1 КК України); 6) порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК України); 7) незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст. 269 КК України); 8) викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України); 9) умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411 КК України); 10) необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК України); 11) втрата військового майна (ст. 413 КК України); 12) порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК України); 13) контрабанда (ст. 201 КК України); 14) порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (ст. 333 КК України); 15) розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення», яка

також пов'язана з незаконним обігом зброї (ст. 440 КК України). Позитивним також є те, що авторами охарактеризовано основні елементи цієї групової методики.

Разом із тим, у теперішніх умовах, на нашу думку, пріоритетним напрямом діяльності має стати завдання щодо розробки окремих криміналістичних методик розслідування цих кримінальних правопорушень. Це пояснюється декількома чинниками. По-перше, більшість з визначених одиничних кримінальних правопорушень раніше не були предметом комплексних досліджень (у контексті побудови видових, підвидових методик розслідування). По-друге, деякі з цих кримінальних правопорушень є технологічно взаємопов'язаними одне з одним у структурі злочинної діяльності, а також з іншими кримінальними правопорушеннями, що зумовлює потребу розробки комплексних методик розслідування. По-третє, визначені кримінальні правопорушення відрізняються своєю специфікою у разі їх вчинення у період дії правового режиму воєнного стану, що позначається і на специфіці розслідування цих злочинів, особливу групу серед яких становлять військові кримінальні правопорушення.

Однією з концептуальних основ побудови криміналістичних методик є визначення їх структури. Вважаємо, що елементами будь-якої з побудованої криміналістичної методики кримінального правопорушення, що входить до групи тих, що пов'язані з незаконним обігом зброї мають стати: 1) криміналістична класифікація кримінальних правопорушень (у разі розробки групової методики); 2) зміст і загальний аналіз елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, виокремлених на підставі аналізу механізму відповідного кримінального правопорушення; 3) перспективи формування спеціальних криміналістичних методик щодо більш вузьких груп кримінальних правопорушень у межах злочинної діяльності, що досліджується; 4) проблемні питання початкового етапу розслідування; 5) обставини, що підлягають з'ясуванню; 6) проблемні питання проведення розслідування на відповідних етапах з виокремленням типових слідчих ситуацій, слідчих версій, завдань розслідування та відповідних їм алгоритмів слідчих (розшукових) та процесуальних дій; 7) проблеми і загальні особливості використання спеціальних знань. Також до цих елементів можуть бути віднесені особливості планування, організації та науково-технічного забезпечення розслідування, проблеми і загальні особливості взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування, особливості криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень.

Вагому роль у забезпеченні ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї відіграють тактичні операції. Під час їх розробки важливим є дотримання принципу ситуативності [3, с. 107, 408], що зумовлює потребу враховувати фактичні можливості та рівень техніко-криміналістичного забезпечення підрозділів, які братимуть участь у їх реалізації, а також особливості взаємодії між ними, з дотриманням правових та організаційних засад їх діяльності тощо.

Отже, кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом

зброї, відрізняються високим рівнем суспільної небезпеки. У Кримінальному кодексі України ці суспільно небезпечні діяння розміщено у різних розділах, однак їх можливо об'єднати в одну групу з урахуванням високого рівня їх суспільної небезпеки та предмету посягання. Серед методів криміналістичної протидії цим кримінальним правопорушенням, можуть бути виокремлені два напрями діяльності, зокрема: 1) формування концептуальних криміналістичних засад протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з незаконним обігом зброї; 2) розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення практичної діяльності органів досудового розслідування та дізнання у сфері протидії незаконному обігу зброї. До концептуальних криміналістичних засад протидії може бути віднесено завдання з розробки окремих криміналістичних методик розслідування злочинів, що належать до групи пов'язаних з незаконним обігом зброї, зокрема тих, що раніше не були предметом комплексних досліджень, комплексних методик, а також тих, що вирізняються своєю специфікою у певних умовах. Зважаючи на актуальність і складність цієї проблематики, вона потребує подальших комплексних досліджень.

Список використаних джерел

1. Шепитько В. Ю. Криміналістика в системі юридических наук и ее роль в глобальном мире. *Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: збірник наукових праць у 2-х т.* Харків: Видавнича агенція «Апостіль». 2014. Т 1. С. 142-153.
2. Щербаковський М.Г., Андрєєв Д.В. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія. Харків, 2021. 192 с.
3. Гусєва В. О. Теоретичні основи методики розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності: дис. ...д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2021. 538 с.

ДАНИЛЕВСЬКА Юлія

завідувач докторантури Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗЛОЧИН, ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 436-2 КК УКРАЇНИ: ПРАВОІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІ ПИТАННЯ

Збройна агресія та повномасштабне вторгнення російської федерації на територію нашої держави, введений у зв'язку із цим воєнний стан в Україні, обумовили серйозні виклики для всіх сфер життєдіяльності нашої держави. Потребувало і потребує дотепер адаптації національне законодавство до реалій збройної агресії та воєнного стану. Ефективне функціонування правового механізму протидії збройній агресії забезпечується, в тому числі, численними змінами у законодавстві. Так, протягом лютого 2022 – червня